

SİVAS KAYNAKLI CÖNKLERDEKİ MANİLER*

Dr. Doğan KAYA

Sivas, ÷lkemizde folklor değerlerini koruyan illerin başında gelir. Halkın inancı, dñnya gñrñřñ, adetlerinin yanında sñzlñ ÷rñnler yñnñnden de diğer yñrelere nazaran zengin bir yapıya sahiptir. Sñzlñ ÷rñnler denilince aklımıza masallar, hikñyeler, maniler, ağıtlar, ninniler, tñrkñler, bilmeceleler, dñzgñler, tekerlemeler gelmektedir. Bunların pek çođu Sivas yñresiyle ilgili olarak çalışmalar yapan araştırmacılar tarafından kaybolmaktan kurtarılmıştır. Biz de bu dñřñnceyle Sivas yñresi manilerini ele alacağız. Bunu yaparken, gayemiz, yñremiz dolayısıyla ÷lke kñltñrñne katkı sağlamak olduğundan, mani şekli hakkında uzun uzadıya bilgi verecek değiliz.

Aşağıda kaydettiğimiz maniler, Sivas yñresinde tutulmuş cñnklerde rastladığımız ÷rneklerdir. Çođunluđu yedi heceli ve yaygın olarak bilinmeyen manilerdir. Sñzñnñ ettiğimiz cñnkler, özel arşivimizde 9, 15, 17, 18, 19 21 numarada kayıtlıdır. Maniler herhangi bir tasnife tabi tutulmadan cñnklerdeki sayfa numaralarının sırasına uyularak verilmiştir. Dergimizin formatları gñz ÷nñnde tutularak, zihinleri karıştırmamak için burada her birinin altına buldukları cñnk ve sayfa numaraları belirtilmemiştir.

*Yayımlandığı yer: *Altıncı şehir Sivas*, S.2, Ekim-Aralık 2001, s. 34-38.

**9 no'lu cönkteki
maniler**

Altın saat boynunda
Hamaylısı koynunda
Yâ ben nasıl yanayım
Yârim eller koynunda

Evleri karşımızda
Sevdası başımızda
Bu nasıl sevda imiş
Geldi genç yaşımızda

Saçının çilesine
Uyandım yar sesine
Yârim şahin ben doğan
Düşerim arkasına

Hey vara vara vara
Ateş düştü şalvara
Ağzım dilim kurudu
Çok yalvara yalvara

Irmak sıra çay sıra
Yeni hıyar masura
Koyun olsam yayılsam
Yârimin ardı sıra

Leblebi koydum tasa
Doldurdum basa basa
Yarım pek güzel amma
Azıcık boyu kısa

Şu dağlar sarar olsa
Aşka bir karar olsa
Yıkarım vatan seni
Yâre bir selâm olsa

Çorap ördüm dizleme
Ciğer oldu gözleme
Gittiğim kâfir içi
Gelir diye gözleme

Yiğit gelir merdane
Âşık gelir meydane
Ben yârimin yolunda
Serim koydum meydane

Merdivenden ilsene
Bana doğru gelsene
Ben sana âşık oldum
Bakışımından bilsene

Şu tepe nasıl tepe
Kar yağar sepe sepe
Girdim yârin koynuna
Uyardım öpe öpe

Bir ay doğdu maşallah
Çok yaşarız inşallah
Ayrılan kavuşmaz mı
Kavuşuruz inşallah

Akşam arada kaldı
Hançer yarada kaldı
Benim biricik yârim
Acep nerede kaldı

Çakmak yaktım kav yandı
Kutusundan yer yandı
Şu benim âh ü zârımdan
Altmış iki dağ yandı

Şu dağlar olmayaydı
Çimeni solmayaydı
Ölüm Allah'ın emri
Ayrılık olmayaydı

Siyah üzüm salkımı
Yâr burada saklı mı
Verin yârimi bana
Yitiririm aklımı

Şeftali ağaçları
Türlü çiçek başları

Kurulu yaya benzer
 O yârin bakışları

 Çanaktandır kâsesi
 Buhurdandır nefesi
 Cennette var mı ola
 Çift yatmanın hatası

 Kar yağar kepek gibi
 Yâr gelir ipek gibi
 Yârin kokusun aldım
 Türlü bir çiçek gibi

 Çiğniyoruz kar gibi
 Ak memeler nar gibi
 Dönüp dönüp bakıyor
 Sanki gönlü var gibi

 Ay doğar sini gibi
 Yar gelir selvi gibi
 Yârin kokusun aldım
 Erzurum gülü gibi

 Pencere taşın değdi
 Sallanır sarhoş geldi
 Eller yârim dedikçe
 Gözlerimden yaş geldi

 Kapım önü sekili
 Gül ü reyhan ekili
 Dünyada güzeller çok
 Gönlüm sende bekili

 İnsan böyle eder mi
 Bırakırda gider mi
 Benim gözümün yaşı
 Seni iflâh eder mi

 Çayır üstünde halı
 Yârim karanfil dalı
 Maşallah deyin komşular
 Kimin var böyle yari

Şu dağın yoluna bak
 Çitimin moruna bak
 Elem çekme sevdiğim
 Ayırma gözüme bak

 Altın veznime bak
 Mal verem hazneme bak
 Bey yanında yâr olmaz
 Ayırma gözüme bak

 Bahçelerde pıtırac
 Yârim gelsin oturak
 Yâ gelsen ya gelmesen
 Biz de gamdan kurtulak

 Karanfil deste gerek
 Tanesi dosta gerek
 Komşuluktan yar seven
 Gayretle usta gerek

 Fırın üstünde kürek
 Yine ah etti yürek
 Her dertlere katlandın
 Buna da katlan yürek

 Dam başında aralık
 Benzim oldu sarılık
 Ellere üçer beşer
 Bize düştü ayrılık

 Ceviz dibi karanlık
 Biz sizleri ararık
 Gökte uçan kuşlara
 Haberini sorarık

 Bahçelerde şakayık
 Ne sarhoşum ne ayık
 Yedi türlü bahçe var
 O da sana ilâyık

 Ördek isen göle gel
 Şâhin isen dile gel

Muhabbetli yâr isen
Bir söz ile yola gel

Armut aşlama yârim
Beni taşlama yârim
Eller sözüne uyup da
Beni boşlama yârim

Perçemin burma yârim
Zülüfü sırma yârim
Benden gayrı seversen
Murada erme yârim

Entarisi ak yârim
Hârın benden çok yârim
Yemin dersen edeyim
Senden gayrı yok yârim

Gidersen tez gel yârim
Eğlenme tez gel yârim
Beni candan seversen
Cümlenden tez gel yârim

Kaşların kara yârim
Dilin bademdir yarım
Her nereye gidersen
Fikrimde sensin yârim

Ekin ekdim herk ettim
Erken çıktım yol gittim
Bir yavrunun yüzünden
Malı mülkü terk ettim

Altını bozdurayım
Boynuna düzdüreyim
Yârim almazsa getir
Koynumda gezdireyim

Kaşların düzüm düzüm
Gözlerin kara üzüm
Aramız ırak ise
Kavlimiz birdir bizim

Irmaktan geçemiyom
Düş gördüm seçemiyom
Sen benden geçtin ise
Ben senden geçemiyom

Arabaya taş koydum
Bir yastığa baş koydum
Anasının yanında
Kızına bıçak koydum

Elde fincana kurban
Kolda mercana kurban
Ellere üçer beşer
Biz de bir yâre kurban

Kahve içtim fincandan
Etrafı da mercandan
Al hançeri ur beni
Ben de geçtim bu candan

Bir ay doğdu Pasin'den
Bahçeler arasından
Kız memeler görünür
Düğmeler arasından

Bir pencere bir de ben
Yeni düştüm derde ben
Kavuşmadan ölürsem
Nasıl yatam yerde ben

Gidiyom ilinizden
Kurtulam dilinizden
Yeşil baş ördek olsam
Su içmem gölünüzden

Arpa biçtim süt iken
İçinde sarı diken
Gel yârim sarılalım
Sen kız ben oğlan iken

Çitimin ucu nişan
Al da beline kuşan

Benden gayrı seversen
 Kara yerlere döşen

 Dağlar duman olanın
 Hâli yaman olanın
 Gözüne uyku girmez
 Yâri güzel olanın

 Bostana tatar mısın
 Şeftali satar mısın
 Bir gecelik bir altın
 Koynumda yatar mısın

 Ay mısın yıldız mısın
 Gelin misin kız mısın
 Bu gece size gelen
 Odanda yalnız mısın

 Sır ile sırdaşımısın
 Yol ile yoldaşımısın
 Elini benden çeksen
 Benim karındaşımısın

 Ayva dalda sararsın
 Bir gün beni ararsın
 Gel yârim sarılalım
 Ateşimiz kararsın

 Irmaktan geçti gelin
 Yaşmağı düştü gelin
 Eğil bir yol öpeyim
 Yüreğim geçti gelin

 Gidersen uğur olsun
 Çamlıbeller düz olsun
 Benden gayrı yâr seversen
 Cellatlar boynun vursun

 Kar yağar irgün irgün
 Ağlarım her gün her gün
 Ben bu dertten ölürsem
 Kanlım olursun bir gün

Ufacık çil akçeler
 Mor sümbüllü bahçeler
 Öldüğümü kayırmam
 Düşman duyar oh çalar

 Bir kuş idim vurdular
 Kanadımı kırdılar
 Değme dala konmazdım
 Bana tuzak kurdular

 İki lüleli pınar
 Bülbüller ona konar
 Doya doya sevmedim
 Yüreğim ona yanar

 Limonumu sıktın yâr
 Hatırımı yıktın yâr
 Ben seni candan sevdim
 Sen muhannet kaldın yâr

 Bahçemizde dudu var
 Bir acayip dili var
 Yârim bir şeftali ver
 Şeker gibi tadı var

 Bahçelerde gülüm var
 Aç koynunu gelem yâr
 Eski yâr kalk yerinden
 Yeni yârdan selâm var

 Küp içinde kömem var
 Mevlâ'dan ümidim var
 Yârim benim olursa
 Tekkelere mumum var

 Kâğıtta biberim var
 Bağımda dilberim var
 Ben ardından yanarım
 Senin ne haberin var

 Bağdad'a paşa gider
 Memeler koşa gider

Vefâsız yâr sevenin
Emeği boşa gider

Karanfil uzar gider
Yaprağın düzer gider
Yâr yolunu saşırmiş
İnşallah bize gide

Elinde fincan titrer
Kolunda mercan titrer
Geçme yârin öğünden
Göz görür can titrer

Kar yağar kürek ister
Elmalar direk ister
Yârim hamamdan çıkmış
Öpmeye yürek ister

Kaşları sümbüle benzer
Yanağın güle benzer
Söyledikçe ağlarım
Dilin bülbüle benzer

Yârim mani yazdırır
Elinde köy gezdire
Varma eller yanına
Eller seni azdırır

Çitin ucu sendedir
Bir ucu bedendedir
Cennetten hûri çıksa
Gine gözüm sendedir

Keklik bana ot getir
Yârimden mektup getir
Eğer yârim gelmezse
Perçeminden tut getir

Yüce dağlar yol olur
Şeftalisi bol olur
Taht-ı padişâh olsa
Sevdiğine kul olur

Bir ay doğdu gidiyor
Gözlerin kan ediyor
Öper sen işte gerdan
Kim sana ne ediyor

Gökte yıldız yüz altmış
Mevlâ'm neler yaratmış
Anası çölden çöpten
Yâri aslan yaratmış

Atlılar hazır oldu
Ağalar vezir oldu
İnşallah kavuşuruz
Kurbanlar hazır oldu

Arpalar filiz oldu
Hekimlere arz oldu
Sen yanımdan gideli
Ölüm bana farz oldu

Irmak susuz olur mu
Dibi kumsuz olur mu
Ben müftüye danıştım
Cahil yarsız olur mu

Ay doğdu düze düştü
Zülûfler yüze düştü
Şu dünyanın içinde
Eziklik bize düştü

Kırmızı gül uzamaz
Ak gül ana benzemez
Benim bir yârim var ki
Kimse ona benzemez

Irak düştü aramaz
Bulunmaz mı çaremiz
Sen orada ben burda
İçeriden deryamız

Karşıdan gelir baldız
Bizi göz görmez baldız

Ben yârimi yitirdim
Ararım gece gündüz

**15 nolu cönkteki
Maniler**

Hırkası pek paredir
Ciğeri bir paradır
Zahire emaredir
Mânâda hünkâr olur

**17 nolu cönkteki
maniler**

Çalı çıktı meşeli
Uçları dört köşeli
Dünkü gülleri almış
Kokuyor menekşeli

Ay doğdu ayazlandı
Gün doğdu beyazlandı
Şu Sivas'ın puştları
Hem verdi hem hem nazlandı

Bağdat'a paşa gider
Memeler coşa gider
Zengin kızı sevenin
Emeği boşa gider

Şehrimizde bağ olur
Kara salkım ağ olur
Zengin kızı sevenin
Yüreğinde yağ olur

Lahuri şal beldedir
İki ucu yerededir
Cennetten huri çıksa
Yine gönlüm sendedir

Sular akar arkından
Sesin gelir yakından
Seni benden ayıran
Mevlâ gelsin hakkından

Kavunu dildim tasa
Kaleden indim hasa
Her yerin uygun ama
Azıcık boyun kısa

Uzun uzun hayatlar
Yârim yemeni katlar
Elinen güler oynar
Benim yüreğim çatlar

Karşıda aylım bağı
Kemer kuşak bel bağı
Şeftaliden hayır yok
Çözölsün uçkur bağı

Adile'm beş gecesi
Beş günü beş gecesi
Yâri bana verseler
Yaz günü kış günü

Adile'm der yaz bağda
Kalem elde yaz bağda
Gel sarılak sevdiğim
Kış orada yaz bağda

Kız kapıya yan verir
Memeleri şan verir
Kız oğlanı görünce
Ayak üstü can verir

Nazlanır naz ederler
Naz geçer naz ederler
Vakit geçmiş köhneler
Bilmem neden naz ederler

Tokat yolu dar imiş
Minaresi var imiş
Otuz iki meyvenin
En tatlısı yâr imiş

Siyah püskül mor fese
Mailim ince sese

Dün gece zar eyledin
Aldı beni vesvese

Minarede ezan var
Has bahçede gezen var
Şu Sivas'ın içinde
Yüreğimi ezen var

Ay doğar sini sini
Sevmişem birisini
Cellatlar boynum vursa
Söylemem doğrusunu

Mâni bilmem neyleyim
Beş mâni borç eyleyim
Yedi kızın adını
Bir mâniye söyleyim

Fatma Fâtıma Hüsne
Eminem bana küsme
Arzu'yunan Hamide
Hepsinin başı Esmе

Keten gömlek dizdedir
Mor zülüfler yüzdendir
Kızların kilidi var
Anahtarı bizdedir

Bahçe ekili gerek
Yüksek sekili gerek
Şu kaşınan şu gözün
Beş on vekili gerek

Mecnunum dağ gezerim
Bülbülüm bağ gezerim
Yedi yerde yârem var
Ben nasıl sağ gezerim

18 nolu cönkteki Mani

Hoşafım tasta gider
Bulanığı dosta gider

Dünyada yar sevmeyen
Ahrette hasta gider

19 nolu cönkteki maniler

Gel benim gül efendim
Dili bülbül efendim
Ben boşa kan ağlarım
Sen orda gül efendim

Dost bana baktı geçti
Ciğerim yaktı geçti
Zülfünü kement etti
Boynuma taktı geçti

21 nolu cönkteki maniler

Boyun uzun bel ince
Ölürüm görmeyince
Ben de seni severim
Cesetten çıkmayınca

Yeşil mintan arkanda
Gümüş düğme yakanda
İflah olun mu sevdiğim
Beni böyle yakan da

Kaş ince kalem ince
Ölüyom görmeyince
Küsülüyüm barışmam
Yüz yüze sürmeyince

Kaşların hilâl gibi
Gözlerin zülâl gibi
Gel bana insaf eyle
Yanıyorum nar gibi

Bahçe pezik değil mi
Ciğer ezik değil mi
Ben sevdim eller aldı
Bana yazık değil mi

Bugün pazar ertesi
Yandı ciğer ortası
Yavrum bir şeftali ver
Ayrılıktır ötesi

Dama çıktım dam değil
Penceresi cam değil
Yâr benim edersen
Ölürsem de gam değil

Ha benim samur kaşım
Dinmiyor gözüm yaşım
Su masiyye içinde
Sıgmıyor kara başım

Yana yana kül oldum
Bir mahbuba kul oldum
Kuş dili bilmez idim
Şakıdım bülbül oldum

Yandım yandım tutuştum
Ateşine ben düştüm
Yârim şeftali ver
Elin ayağına düştüm

Kirpiğin oktur senin
Güllerin çoktur senin
Yıkılası şehirde
Menendin yoktur senin

Al mintanı giymişsin
Meleklerle dönmüşsün
Mislin cihanda yoktur
Meğer gökten inmişsin

Suda balık yan gider
Ciğer üzük kan gider
Karşımda yâr durur
Gözüm açık can gider

Kaşların samurdan mıdır
Gözlerim kömürden midir

Selam vermeden geçiyon
Yüreğin demirden midir

Çifte ben yüze düştü
Kırpikler göze düştü
Eller sürdü sefasın
Ağlamak bize düştü